

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра української мови
Кафедра української літератури**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор науково-педагогічної
та навчальної роботи
«»
О.І. Гура
2022

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	БАКАЛАВРСЬКИЙ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	035 ФІЛОЛОГІЯ
СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ	035.01 УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА
ОСВІТНЬО- ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА
ОСВІТНЯ КВАЛІФІКАЦІЯ	БАКАЛАВР ФІЛОЛОГІЇ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА»

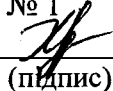
Запоріжжя, 2022

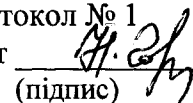
РОЗРОБЛЕНО кафедрами української мови, української літератури, слов'янської філології
філологічного факультету Запорізького національного університету

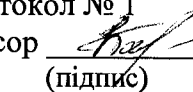
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Бакаленко Ірина Миколаївна, доцент кафедри української літератури, кандидат філологічних наук, доцент;
Горбач Наталія Вікторівна, доцент, завідувач кафедри української літератури, кандидат філологічних наук, доцент;
Меркулова Оксана Володимирівна, старший викладач кафедри української мови, кандидат філологічних наук, старший викладач;
Ніколаєнко Валентина Миколаївна, доцент кафедри української літератури, кандидат філологічних наук, доцент;
Павленко Ірина Яківна, професор, завідувач кафедри слов'янської філології, доктор філологічних наук.

ОБГОВОРЕНО ТА РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАТВЕРДЖЕННЯ:

кафедрою української мови «1» вересня 2022 року, протокол № 1
Завідувач кафедри української мови д. філол. н., професор Р. О. Христіанінова
(підпис)

кафедрою української літератури «1» вересня 2022 року, протокол № 1
Завідувач кафедри української літератури к. філол. н., доцент Н. В. Горбач
(підпис)

кафедрою слов'янської філології «29» серпня 2022 року, протокол № 1
Завідувач кафедри слов'янської філології д. філол. н., професор І. Я. Павленко
(підпис)

Схвалено науково-методичною радою філологічного факультету
Протокол від «6» вересня 2022 року № 6

Голова НМР філологічного факультету І. Л. Мацегора
(підпис)

ВСТУП

Наскрізна програма практики є основним навчально-методичним документом, що забезпечує комплексний підхід до організації практичної підготовки, системність, безперервність та послідовність змісту і завдань виробничих практик спеціальності 035 Філологія освітньої програми Українська мова та література.

Наскрізна програма практичної підготовки складена на основі освітньо-професійної програми бакалавр (протокол № 6 від 21. 12. 2021 року Вченої ради ЗНУ) та відповідає стандарту вищої освіти спеціальності 035 Філологія, затвердженого наказом МОН України № 869 від 20. 06. 2019 року.

Комплекс виробничих практик спрямований на формування умінь, навичок, компетентностей, що відповідають кваліфікації та програмним результатам навчання, які отримують здобувачі вищої освіти на бакалаврському освітньому рівні та дає можливість займати відповідні первинні посади.

Рівень вищої освіти	бакалаврський
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.01 Українська мова та література
Освітньо-професійна програма	Українська мова та література
Освітня кваліфікація	Бакалавр філології за спеціалізацією «Українська мова та література»

№ п/п	Вид практики	Обсяг кредитів	Місце проведення практики (організації, підприємства, установи)	Первинна посада, за якою проходить практика	Компетентності, якими повинен оволодіти студент (згідно з освітньою програмою)
1.	Навчальна практика (фольклорна)	3	КУ «Обласний методичний центр культури і мистецтв» Запорізької обласної ради	стажер	ЗК-2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК-4 Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК-5 Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями. ЗК-6 Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел. ЗК-7 Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК-8 Здатність працювати в команді та автономно. ЗК-10 Здатність до абстрактного

					мислення, аналізу та синтезу. ЗК-11 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. СК-13 Здатність демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетентності в процесі професійної і міжособистісної комунікації. СК-14 Здатність застосовувати при продукуванні текстів в усній та письмовій формах різностильові та різножанрові одиниці з урахуванням комунікативної ситуації та комунікативного завдання відповідно до прийнятих етичних і моральних норм поведінки. СК-16 Знання теорії і володіння практичними навичками професійної підготовки учителя-філолога; здатність до проведення навчальних занять у навчальних закладах різного типу.
2.	Навчальна практика (діалектологічна)	3	Навчально-наукова лабораторія українознавчих студій	стажер	ЗК-2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК-3 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК-6 Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел. ЗК-7 Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК-8 Здатність працювати в команді та автономно. ЗК-10 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. СК-1 Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ. СК-2 Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу,

					функції, рівні. СК-4 Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди мов(и), що вивчаються(ється), описувати соціолінгвальну ситуацію. СК-6 Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя. СК-7 Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації). СК-8 Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань. СК-10 Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів і жанрів. СК-11 Здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення. СК-15 Уміння проектувати педагогічну діяльність, здійснювати науково-педагогічне спілкування у філологічній галузі; контролювати і коригувати власну діяльність. СК-16 Знання теорії і володіння практичними навичками професійної підготовки учителя-філолога; здатність до проведення навчальних занять у навчальних закладах різного типу. СК-17 Здатність створювати оригінальний україномовний текст й інтегрувати його в культурну й освітню сфери.
--	--	--	--	--	---

3.	Виробнича практика (педагогічна)	6	Запорізькі гімназії № 2 імені Лесі Українки, № 11, № 107; Запорізькі ЗОШ № 15, № 88, № 90, №98, №103; Запорізький колегіум «Елінт»; Запорізький багатопрофільний ліцей «Перспектива»	Учитель української мови та літератури	ЗК-2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК-5 Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями. ЗК-6 Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел. ЗК-7 Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК-10 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК-11 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. СК-13 Здатність демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетентності в процесі професійної і міжособистісної комунікації. СК-16 Знання теорії і володіння практичними навичками професійної підготовки учителя-філолога; здатність до проведення навчальних занять у навчальних закладах різного типу.
----	----------------------------------	---	---	--	--

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Мета, завдання та зміст навчальних та виробничих практик відповідають компетентностям та програмним результатам навчання, які визначені спеціальністю 035 Філологія освітньою програмою Українська мова та література.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА (ФОЛЬКЛОРНА)

Навчальна фольклорна практика є органічною складовою підготовки філолога-україніста, проводиться у другому семестрі після сесії (3 кредити ЄКТС, 2 тижні). Мета та завдання практики значною мірою зумовлені необхідністю виконання Конвенції ЮНЕСКО «Про збереження нематеріальної культурної спадщини» (2003 р.), до якої Україна приєдналася у 2008 р., зокрема положенням А1 статті 14 «Освіта, підвищення обізнаності й нарощення потенціалу»: «Кожна держава-учасниця, використовуючи всі засоби, які є в її розпорядженні, докладає зусиль для а) забезпечення визнання, поваги до та підвищення ролі нематеріальної культурної спадщини в суспільстві, зокрема завдяки: 1) освітнім, інформаційним програмам та програмам підвищення обізнаності, спрямованим на широку громадськість, зокрема молодь».

Мета фольклорної практики – закріплення знань про нематеріальну культурну спадщину, отриманих у процесі роботи над дисципліною «Українська усна народна творчість», фольклор та постфольклор зокрема, формування навичок фіксації та систематизації явищ народної словесної культури, підготовка до самостійної фольклористичної роботи та інших форм роботи по збереженню нематеріальної культурної спадщини

Метою зумовлені завдання практики:

- збагачення та закріплення в умовах реального спілкування з носіями фольклору та постфольклору уявлень про усну народну творчість та її функціонування у просторі та часі;
- формування навичок коректного запису та паспортизації явищ нематеріальної культурної спадщини, фольклорних та постфольклорних текстів зокрема;
- формування вмінь класифікації та систематизації записаного / відібраного у процесі опрацювання друкованих, цифрових та архівних джерел фольклорного та постфольклорного матеріалу;
- розвиток навичок роботи з необхідними для виконання завдань практики цифровими технологіями;
- закріплення вмінь та навичок професійного спілкування з носіями традиції різного віку та рівня освіти;
- розвиток комунікативних навичок студентів;
- розширення методології аналізу словесного тексту.

Зміст практики:

Перший день практики передбачає проведення настановчої конференції з визначенням мети та завдань практики, конкретизації кожного індивідуального завдання, знайомства з вимогами до ведення щоденника та оформлення звітної документації, знайомства з методикою спілкування з носіями фольклорної традиції для здобуття необхідної інформації, формами роботи з літературою та цифровими джерелами, складання індивідуального плану проходження практики, в якому вказуються всі види робіт і терміни їх проведення. Індивідуальний план практиканта затверджує керівник практики.

Перший та другий тиждень присвячені виконанню отриманих завдань, знайомству з предметом та об'єктом збирання/запису/систематизації, з місцевістю, усну творчість якої фіксують, носіями та трансляторами нематеріальної культурної спадщини, ознайомлення з попередніми записами фольклору у місцевості, де проводиться практика (за наявності).

Фіксуються згідно з вимогами, паспортизуються та систематизуються фольклорні та постфольклорні твори, щоденно заповнюється щоденник та поповнюються матеріали звіту, проводяться аудіо та відеозаписи явищ нематеріальної культурної спадщини, оформлюються матеріали презентації для звітної конференції та заліку.

Останній день практики передбачає складання заліку у формі співбесіди за результатами практики й матеріалами, що увійшли до щоденника практики та звіту, й звітної конференції, на якій кожний студент презентує результати виконання завдань практики та корпус записаних/зібраних/систематизованих текстів.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА (ДІАЛЕКТОЛОГІЧНА)

Мета практики записування текстів зв'язного мовлення говірок Запорізької області; записування діалектних матеріалів за спеціальними питальниками; записування вузькодіалектної специфічної лексики часткових діалектних систем для створення словників окремих говірок; робота над виданням або перевиданням словників, що відображають говіркову картину Запорізької області (комп'ютерний набір та коректура).

Завдання практики: ознайомлення студентів із живим діалектним мовленням та з методами збирання діалектних матеріалів. Наукова мета – закріплення теоретичних знань і переведення їх на практичний рівень застосування: збирання матеріалів для написання курсових, дипломних та монографічних досліджень, укладання регіональних діалектних словників, лінгвогеографічних атласів.

Зміст практики:

У перший день практики студенти ознайомлюються з особливостями проведення опитування інформантів, а також із вимогами до написання звіту з діалектологічної практики – у разі, якщо вони збирають матеріал від носіїв діалектного мовлення. Таке збирання не передбачає обов'язкового виїзду в діалектологічні експедиції, оскільки технічні можливості дають змогу опитувати інформантів дистанційно. Якщо ж у межах діалектологічної практики відбувається підготовка до видання/перевидання словників говорів Нижньої Наддніпряни, то студенти отримують докладну інструкцію з особливостей карткування мовних фактів та роботи над ілюстративним матеріалом.

Перший тиждень практики студенти працюють над збиранням мовного фактажу, а в разі роботи над підготовкою до видання й перевидання діалектних словників здійснюють належне опрацювання (укладання словникових статей, систематизацію реєстрових слів) та оцифрування (комп'ютерний набір та коректуру) наявних джерел.

Другий тиждень студенти формують звіт з діалектологічної практики, який полягає в транскрибуванні й повному описові зібраного діалектного усномовного матеріалу на всіх мовних рівнях – від фонетичного до синтаксичного, укладанні словника діалектних слів та фразеологізмів. За умови, якщо це робота над виданням або перевиданням лексикографічних праць, студенти здійснюють коректуру та морфологічну розмітку оцифрованого матеріалу.

Останні два дні діалектологічної практики керівник практики перевіряє звіти студентів та якість виконаного оцифрування словників чи карткового діалектного матеріалу.

Залікове заняття передбачає аналіз виконаної роботи й підготовку викладачем звітної документації.

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА (ПЕДАГОГІЧНА)

Виробнича педагогічна практика – невід'ємний складник фахової підготовки студентів – майбутніх учителів української мови і літератури – до реалізації вимог чинних програм з української мови та української літератури для середніх загальноосвітніх закладів. Під час практики студенти повинні ознайомитися з усіма особливостями навчання і виховання учнів, перевірити, закріпити й удосконалити набуті знання з фахових дисциплін, педагогіки, психології, з досвідом провідних учителів-словесників, із системою ефективних методів навчання та виховання.

Мета практики – формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів, здатних застосовувати нові методичні й педагогічні ідеї, підходи до навчально-виховного процесу, технології особистісно-орієнтованого, розвивально-творчого навчання, які володіють різними методами, прийомами і формами організації навчання й виховання.

Завдання практики:

- поглиблення знань студентів, розвиток умінь, навичок з предметів, що визначають зміст практики;
- формування педагогічних умінь студентів;
- розвиток у студентів професійних творчих здібностей;
- розвиток професійних дослідницьких здібностей студентів;
- створення умов для самоактуалізації й саморозвитку студентів;
- створення умов для професійного самовизначення студентів;
- виявлення якісних характеристик індивідуального педагогічного стилю студентів;
- створення діалогічного комунікативного простору в ході практики.

Зміст практики:

Зміст навчальної роботи

1. Ознайомитися:

- з системою навчально-виховної, позакласної та позашкільної роботи основної школи в цілому, з порядком ведення шкільної документації (з бесіди директора школи чи заступників директора з навчальної і виховної роботи);
- із специфікою методики роботи вчителів та класного керівника певного класу (5–9 кл.);

- із специфікою позакласної роботи вчителя-словесника;
- зі змістом роботи методичних об'єднань вчителів за спеціальністю та класних керівників;
- 2. Вивчити:
 - зміст календарних і тематичних планів уроків вчителя-словесника, плану його позакласної роботи;
 - план організаційної і виховної роботи класного керівника;
 - анатомо-фізіологічні, психологічні й індивідуальні особливості класного колективу, зокрема педагогічно занедбаних учнів і тих, хто має високий рівень знань, умінь і навичок; досвід роботи вчителів з теми, яка розробляється в курсовій роботі.
- 3. Набути навички й уміння майбутньої педагогічної діяльності:
 - планування навчально-виховного процесу та проведення уроків з української мови та літератури;
 - відвідування та наступного аналізу уроків і позакласних заходів з української мови та літератури;
 - підготовки й проведення не менше 10 уроків з української мови та літератури в 5–9 класах у присутності вчителя-словесника;
 - підготовки дидактичного матеріалу до залікових уроків;
 - відвідування й аналізу 6 уроків студентів-практикантів;
 - проведення психолого-педагогічних спостережень;
 - проведення індивідуальних бесід з учнями;
 - участь у батьківських зборах;
 - участь у роботі методичних об'єднань, семінарах, в підсумкових конференціях з практики.

Зміст позакласної роботи:

- вивчення системи роботи вчителя-словесника, спрямованої на формування в учнів стійкого інтересу до вивчуваних предметів;
- оволодіння вміннями виховання учнів на уроці засобами мови та літератури;
- опанування знаннями та вміннями з питань підготовки та проведення позакласної роботи з української мови та літератури: вечорів (ранків), бесід, конференцій, диспутів, екскурсій; випуск стіннівок тощо.

КОНТРОЛЬ ЗА ПРОХОДЖЕННЯМ ПРАКТИКИ

Контроль за роботою студентів під час практики здійснюють:

- *від університету*: методисти від кафедр, керівники практики, які відповідають за організацію практики, завідувачі кафедр, які забезпечують проведення практики, заступник декана філологічного факультету з навчальної роботи, декан філологічного факультету;
- *від бази практики*: керівник практики від бази практики.

Види та форми поточного та підсумкового контролю визначаються робочими програмами практик та навчальними планами.

ВИМОГИ ДО ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Основними видами звітної документації є звіт студента про проходження практики та щоденник практики. Інші види звітної документації визначаються робочими програмами практик, за пропозиціями випускових кафедр та затверджуються радами факультетів.

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Критерії оцінювання роботи студентів під час проходження практик визначаються робочими програмами практик. Підсумки практик підводяться керівниками практики від кафедр на підставі оцінювання роботи студентів на базах практик, оформлення звітної документації та захисту звітів. Оголошення оцінок за проходження практик відбувається на підсумкових конференціях. Результати практик обговорюються на засіданнях кафедр, науково-методичній та вченій раді філологічного факультету.

*Перелік баз практик, з якими укладені договори надаються у робочій програмі у розділі організація проходження практики за посиланням:

http://sites.znu.edu.ua/pavchalnyj_vidil/organizatsiya-praktik-na-fakultetakh.html.

*Рекомендації до організації та проходження практики, зразки звітної документації та вимоги до оформлення звіту з практики розміщено в СЕЗН ЗНУ: Факультет → Практична підготовка (по кожній освітній програмі).